

Märkesåret och det juridiska språket under 200 år

Hans Landqvist

Institutionen för svenska språket,
Göteborgs universitet

<[www.svenska.gu.se/om-oss/personal/
hans-landqvist/](http://www.svenska.gu.se/om-oss/personal/hans-landqvist/)>

<Hans.Landqvist@svenska.gu.se>

FAT, Stockholm, 2009-12-12

Innehåll

- Benämningar och begrepp
- Lag och språk i Finland mellan 1809 och 1917
- Juridisk svenska i Finland sedan 1917
- Juridisk svenska inom EU sedan 1995
- Försök till summering

Benämningar och begrepp

Märkesår: 1734

(hämtad från <http://fi.wikipedia.org/wiki/Vuoden_1734_laki>)

Märkesår: 1759

(hämtad från <<http://agricola.utu.fi/hist/kktk/lait/1734/l175901.html>>)

Ruotzin Waldacunnan Laki Hywäxi luettu ja wastan otettu Herrain Päiwillä Wuonna 1734.

**Pränttijñ annettu GEORG SALONIUXelda / Cuning. Howrätin
Actuariuxelda omalla culutuxella, Wuonna 1759. Turusa, PrändäTTY
Directeurildä ja Cuningalliselda KirjanPräntäjäldä
Suuren-Ruhtinanmaasa Suomesa, JACOB MERCKELLildä.**

Märkesår: 1809

(hämtad från <<http://www.sls.fi/doc.php?docid=55&bookid=41923>>)

TANDEFELT, HENRIKA

Borgå 1809. Ceremoni och fest

187 s., inbunden, 2009

Pris: 32,00 €

ISBN 978-951-583-175-0

 Köp boken

Några benämningar ...

- Det förenade Sverige-Finland
- Det autonoma storfurstendömet Finland
- Republiken Finland
 - Suomen tasavalta
- Finländare
- Finnar
- Finlandssvenskar

**... och två begrepp:
'juridiskt språk' och 'juridisk
svenska'**

- Rättigheter, skyldigheter, sanktioner
- Fackmän–fackmän, fackmän–lekmän
- Tal, skrift, digitala medier
- Svenska som förstaspråk, svenska som andraspråk
- Svenska i Sverige, Finland och övriga Norden, svenska inom Europeiska unionen

Lag och språk i Finland mellan 1809 och 1917

Borgå lantdag och freden i Fredrikshamn 1809 (I)

(hämtad från <www.helsinki.fi/aktuellt/arkiv/3-2009/27-09-27>)

Borgå lantdag och freden i Fredrikshamn 1809 (II)

- Gamla/ryska Finland + Nya/svenska Finland
⇒ det autonoma storfurstendömet Finland,
”det bernadott(e)ska Lill-Sverige”
- Ny huvudstad: Helsingfors
- Rysslands kejsare ⇒ kejsare och storfurste
över Finland (Alexander I)
- Generalguvernör för Finland
- Kejserliga senaten för Finland (1816–1917)
- Ämbetsverk – efter svensk modell

Lag, språk, religion och ekonomi

- Grundlagar – från svenska tiden
- 1734 års lag – från svenska tiden
- Svenska som administrativt språk (finska, ryska)
- Religiösa förhållanden – från svenska tiden
- Ekonomiska förhållanden – delvis nya vägar

”Slutresultatet blev att det mesta förblev vid det gamla: lagar, kyrkoförhållanden, ståndsprivilegier och lokalförvaltning under en ny centraförvaltning och en ny överhet som man bad för i kyrkan på söndagarna.”

(Engman, *Lejonet och dubbelörnen*, 2000, s. 11)

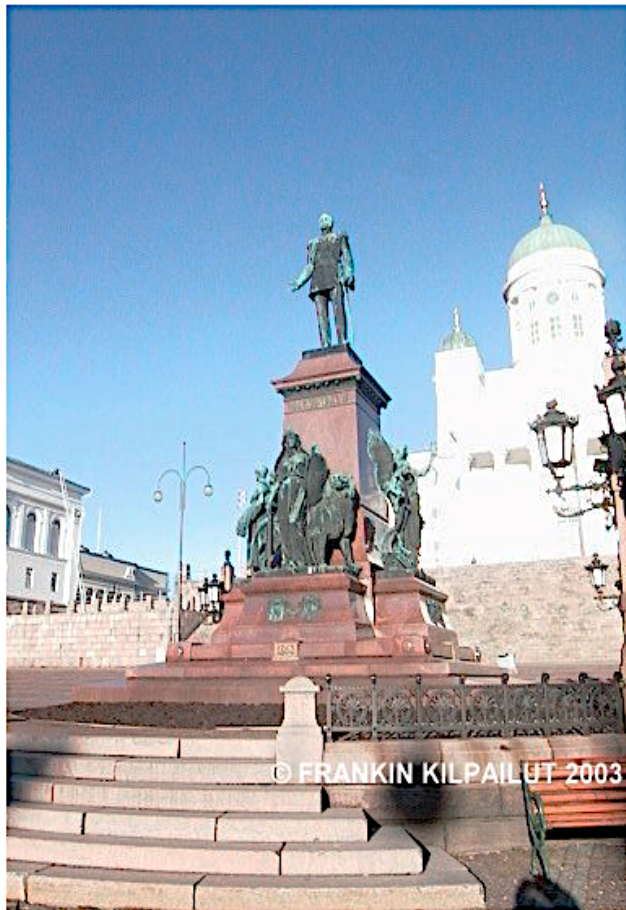
Lagstiftning och språk

Sverige som förebild för lagstiftning och administration

- 1821–1862: *Samling af Placater, Förordningar, Manifeste och Påbud. Samt andre Allmänna Handlingar*
- 1860: *Finlands författningssamling – Suomen asetuskokoelma* (från 1981: *Suomen säädöskokoelma*)
- 1863: lantdagen med sina fyra stånd samlas åter
- 1884: lagberedning på svenska och finska
- 1906: lagberedning på finska

Finnskan stiger fram: början

(hämtad från <www.dlc.fi/~frank/camera/hc/hc00037.html>)

Aleksanterin II patsas edestä. Senaatintorilla. Taustalla tuomiokirkko

1863: finska officiellt
språk vid sidan av
svenska – inom 20 år
(Alexander II)

Finskan stiger fram: fortsättning

- 1856: translatorer hos alla länsstyrelser, svenska > finska, finska > svenska
- 1856: muntliga förhandlingar på svenska eller finska i underrätter
- 1881–1883: större krav på tjänstemäns kunskaper i finska
- 1902: svenska och finska jämställda i domstolar och ämbetsverk ⇒ finska och svenska officiella språk i Finland

Finskan stiger fram: summering

- ”Finskans språkliga emancipation”
- Domänvinster för finskan – och domänförsvar för svenskan
- Språkbyte hos individer och i familjer

”För den generation [av finländare] som gick i finsk[språkig] skola kom finska språket i allmänhet att bli det viktigaste språket. Man bildade familj med en person med samma språkideologi och talade finska hemma. Samtidigt upprätthölls en levande tvåspråkighet, för åtminstone i skriftlig kommunikation använde man svenska med den äldre generationen.”

(Saari, ”Språkval och språkbyte under autonomitiden i Finland”, i: *Lekt och lärt*, 2006, s. 238)

Storfurstendömet sista tid

- Strävanden efter förfinskning
- Strävanden efter att bevara svenskan
- Strävanden efter förryskning
- 1906: allmän och lika rösträtt
- 1907: enkammarlantdagen samlas
- 6 december 1917: lantdagen förklarar Finland oberoende av det bolsjevikiska Ryssland

Juridisk svenska i Finland sedan 1917

Finland sedan självständigheten: några punkter

- 1918: inbördeskrig
- 1919: grundlag
- 1922: språklag
- 1930-talet: språkstrider
- 1939–45: vinterkriget, fortsättningskriget
”[Två nationalspråk är] en naturlig del av den
finländska identiteten.”

*(Ny språklag. Språklagskommitténs betänkande
2001:3, s. 34)*

- 1995: EU-medlemskap

”Finska och svenska äro republikens nationalspråk.” (1919 års regeringsform, 14 §)

17 §

Rätt till eget språk och egen kultur

Finlands nationalspråk är finska och svenska.

Vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk skall tryggas genom lag. Det allmänna skall tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhälleliga behov enligt lika grunder.

Samerna såsom urfolk samt romerna och andra grupper har rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Bestämmelser om samernas rätt att använda samiska hos myndigheterna utfärdas genom lag. Rättigheterna för dem som använder teckenspråk samt dem som på grund av handikapp behöver tolknings- och översättningshjälp skall tryggas genom lag.

Lagstiftning om språkliga förhållanden: några centrala lagar

- *Finlands grundlag* (FörfS 731/1999)
- *Språklag* (FörfS 423/2003)
- *Lag om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda* (FörfS 424/2003)
- *Självstyrelselag för Åland* (FörfS 1144/1991)

Finländsk lagstiftning på finska och svenska
(samt delvis på engelska och andra språk):
Finlex, <www.finlex.fi>, SädK–FörfS

Suomen laki – Finlands lag

(hämtad från <<https://www.talentumshop.fi/talecom/tuoteinfo/141483>>
och <www.adlibris.com/fi/product.aspx?isbn=9521413891>)

Lagstiftning på svenska i Finland och Sverige (I)

(utifrån Landqvist, *Författningssvenska*, 2000)

Likheter:

- samma genre
- samma tidsperiod
- nya lagar
- ”samma” innehåll
- samma språk

Skillnader:

- delvis olika traditioner
- delvis olika innehåll
- originaltexter på finska/originaltexter på svenska

Lagstiftning på svenska i Finland och Sverige (II)

(se artikeln sist i underlaget!)

- Vissa skillnader mellan genrescheman för lagar, rubriksystem i lagar och utformningen av rubriker
- Vissa skillnader mellan hur olika textstrukturmarkörer utformas och används
- Vissa skillnader mellan meningslängd och meningsstruktur
- Vissa skillnader mellan valet och bruket av textbindande element

Lagstiftning på svenska i Finland och Sverige (III)

(utifrån *Svenskt lagspråk i Finland*, 2004, s. 137–146)

Finland

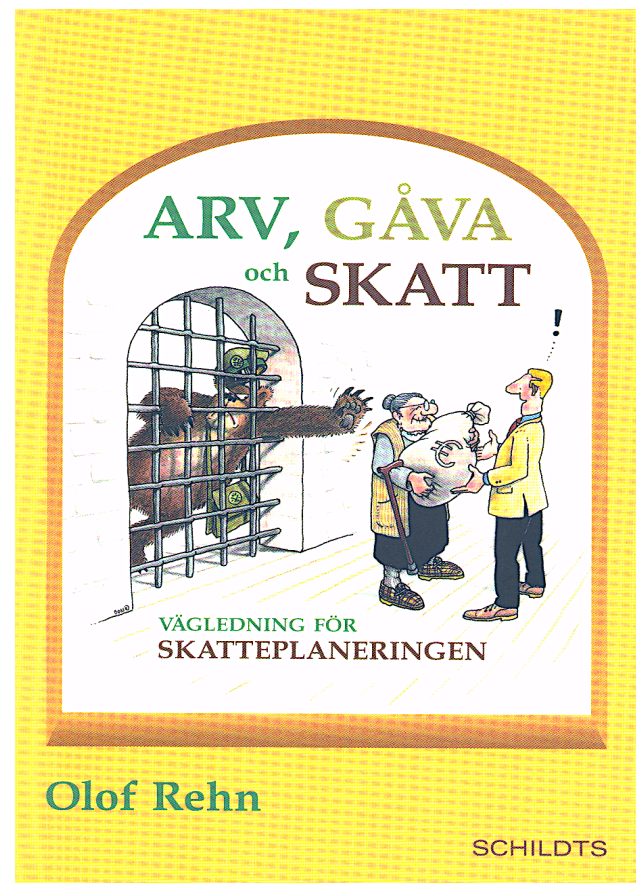
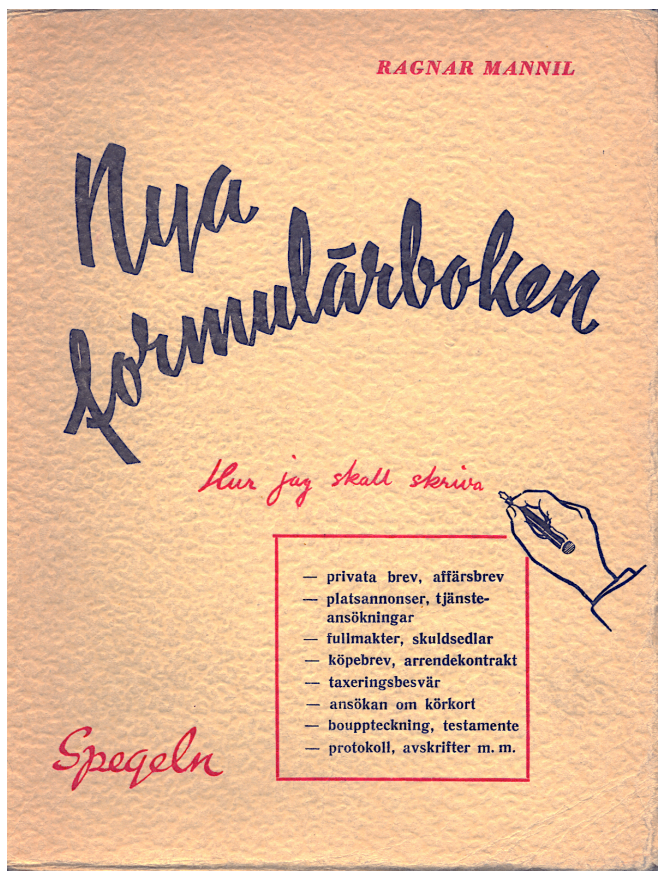
- *besvär*
- *jordlega*
- *personbeteckning*
- *släktnamn*
- *åtalad*

Sverige

- *överklagande*
- *arrende*
- *personnummer*
- *efternamn*
- *tilltalad*

Juridik för lekmän: två exempel

(Mannil, *Nya formulärboken*, 1951, och Rehn, *Arv, gåva och skatt*, 2008, hämtad från <www.schildts.fi>)

Juridisk svenska: språkvård i Finland

(hämtad från <<http://vnk.fi/hankkeet/ruotsin-kielen-lautakunta/sv.jsp>>)

Statsrådets svenska
språknämnd,
<<http://vnk.fi/hankkeet/ruotsin-kielen-lautakunta/sv.jsp>>
SLAF, 2004, 3 uppl.
Språkråd, 1989–

Juridisk svenska: språkvård i Sverige

Klarspråk inom
Språkrådet,
<www.sprakradet.se>
Klarspråksbulletinen,
2006—
Klarspråkstestet

Juridisk svenska: översättning

(hämtad från <www.helsinki.fi/nordica/publi/nh.htm>)

NH 16

Lieselott Nordman: Lagöversättning som process och produkt. Revideringar och institutioner vid lagöversättning till svenska i Finland. 2009. 20€.

Juridisk svenska inom EU sedan 1995

Artikel 1 ur Rådets förordning nr 1 av den 15 april 1958 om vilka språk som skall användas i Europeiska ekonomiska gemenskapen (den senaste lydelsen)

”Följande språk skall vara officiella språk och arbetsspråk för unionens institutioner:
bulgariska, danska, engelska, estniska, finska, franska, grekiska, italienska, iriska, lettiska, litauiska, maltesiska, nederländska, polska, portugisiska, rumänska, slovakiska, slovenska, spanska, svenska, tjeckiska, tyska och ungerska.”

EU = hot mot svenskan?

”Inte sällan utpekas EU-medlemskapet som ett hot mot svenskan. Det är därvid främst tre farhågor som brukar framföras. Dessa skulle kunna kallas: *krångelsvenska*, *översättningssvenska* och *undantagssvenska*.”

(Melander, ”EU och svenskan – fördärv eller chans?”, i: Melander (red.), *Svenskan som EU-språk*, 2000, s. 7)

Översättning av rättsakter till svenska: några svårigheter

- (1) Källtexternas innehåll
- (2) Källtexternas språkliga form
- (3) Källtexternas språkliga kvalitet
- (4) Måltexterna: krav och möjligheter

EU och språkvården: Finland

(ur *Språkpolitiskt program för Forskningscentralen för de inhemska språken*, hämtad från <www.focis.fi/index.phtml?l=sv&s=2064>)

”Medlemskapet har olika effekt på finskan, svenskan, samiskan, finländskt teckenspråk och romani: svenskan får stöd från Sverige, finskan får själv hålla på sin rätt och minoritetsspråken saknar officiell status i EU men kan få stöd av EU:s minoritetspolitik.

I EU-sammanhang måste särskild uppmärksamhet ägnas översättningsproblematiken. Översättningarna innebär nya utmaningar i synnerhet för den finska språkvården. Grunden för allt översättande är en mångsidig och gedigen behärskning av modersmålet. Inom Forskningscentralen finns en språkvårdare med särskild uppgift att utveckla vården av de finska texterna i EU genom att samarbeta med översättarna och ge beslutsfattarna information om språkbruket och språkpolitiken.”

EU och språkvården: Sverige

(hämtad från <www.regeringen.se/sb/d/2750>)

The screenshot shows the official website of the Swedish Government. At the top left is the Royal Coat of Arms and the text "REGERINGSKANSLIET". To the right are links for "Anpassa webbplatsen", "Lyssna", "Press", and "Avancerat sök", followed by a search bar with the text "Sök". Below these are three buttons: "Regeringen och Regeringskansliet" (red), "Publikationer" (blue), and "Så styrs Sverige" (green). A breadcrumb trail reads: "Startsida > Regeringskansliet med departementen > Om Regeringskansliet > Klarspråk > EU-språkvården". On the left side, there is a red button labeled "EU-språkvården" and a grey button labeled "> EU-språkliga tips". The main content area has the heading "EU-språkvården" and the text: "Målet för EU-språkvården är överskådliga, klara och begripliga EG-rättsakter. Tanken är att om grundtexterna skrivs så klart som möjligt, leder det automatiskt till bättre översättningar."

REGERINGSKANSLIET

Anpassa webbplatsen Lyssna Press Avancerat sök Sök

Regeringen och Regeringskansliet Publikationer Så styrs Sverige

Startsida > Regeringskansliet med departementen > Om Regeringskansliet > Klarspråk > EU-språkvården

EU-språkvården

> EU-språkliga tips

EU-språkvården

Målet för EU-språkvården är överskådliga, klara och begripliga EG-rättsakter. Tanken är att om grundtexterna skrivs så klart som möjligt, leder det automatiskt till bättre översättningar.

EU-översättning och mögelost

”för första gången sedan 1809 [finns det] nyskrivna svenska författningstexter som är gemensamma för Sverige och Finland. De är tillkomna genom samarbete mellan översättare från de två länderna ...” (Landqvist, *Författningssvenska*, 2000, s. 54)

Fi. *blåmögelost* (*sinihomejuusto*) +

Sv. *grönmögelost* ⇒

EU *blå- och grönmögelost*

Översättare till svenska inom EU

(utifrån Sundström, "Översättning och språkkontakt i Europaparlamentet", i: *Språkbruk* 2005:3)

35 svenska översättare vid Europaparlamentets svenska översättningsenhet: 10 finlandssvenskar (september 2005)

- "ålderdomliga" uttryckssätt, t.ex. *aderton*
- "främmande" uttryckssätt, t.ex. *månne*, *sku' borda*

"Texter översatta av finlandssvenskar inom EU skiljer sig alltså knappast från texter skrivna av personer hemmahörande i Sverige och kan således tjäna som belägg för tesen om att svenska språket förenar – också över nationella gränser i Europeiska unionen!"
(s. 12)

Försök till summering

Tre frågor – och försök till svar (I)

Varför gällde svensk lag och varför var svenska officiellt språk under den ryska tiden?

Realpolitiska överväganden!

Tre frågor – och försök till svar (II)

Är den juridiska svenskan mer gammaldags i Finland än i Sverige?

Nej!

Det finns vissa skillnader pga

- olika samhällen,
- delvis olika traditioner samt
- ofta översättningar från finska – under mer eller mindre ”svåra förhållanden”.

Tre frågor – och försök till svar (II)

Vad innebär medlemskapet i EU för den juridiska svenskan?

- Svenska (och finska) är officiella språk och arbetsspråk inom EU
- Gemensam ”EU-svenska”
- Allt bättre kvalitet på översättningar till svenska (och finska) – viss variation finns!
- Svenska (och finska) tillhör inte EUs ”stora” språk – och svenskar ”markerar” inte alltid

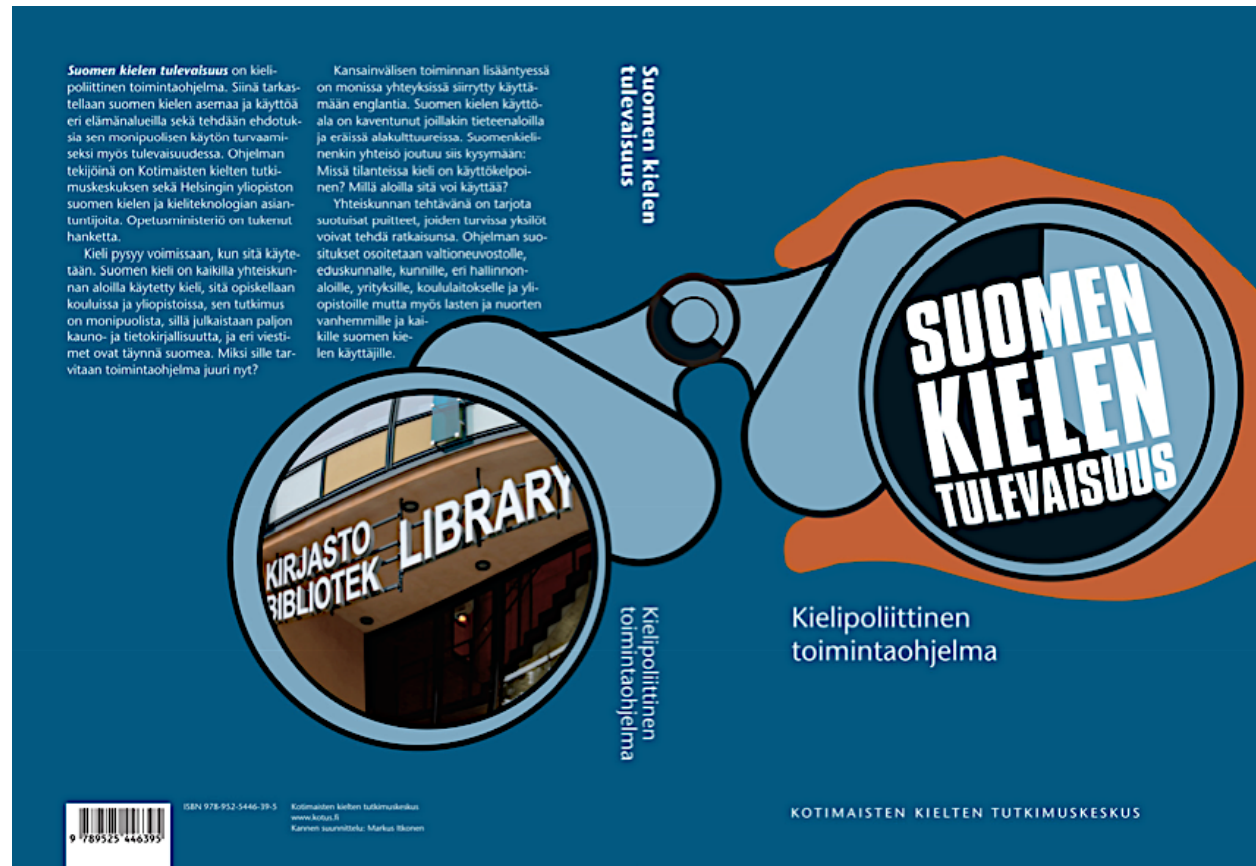
Handlingsprogram för svenskan (2003)

(hämtad från <www.kotus.fi/svenska/>)

Finska språket och framtiden (2009)

(hämtad från <<http://scripta.kotus.fi/> www.verkkojulkaisut/julk7/>)

Svenska som huvudspråk (2009)

(ur *Språklagen*, SFS 2009:600, 4–6 §, hämtad från
<www.sprakradet.se/4819>)

Svenska språket

4 § Svenska är huvudspråk i Sverige.

5 § Som huvudspråk är svenskan samhällets gemensamma språk, som alla som är bosatta i Sverige ska ha tillgång till och som ska kunna användas inom alla samhällsområden.

6 § Det allmänna har ett särskilt ansvar för att svenskan används och utvecklas.

Fortsatt läsning: några förslag

- Landqvist, H. (2000). *Författningssvenska*. Göteborg.
- Laurén, C. m.fl. (2010) Juridik på svenska i Finland. I:
Mattila, H.E.S. (toim.), *Lakikirja 250 vuotta* [Lagboken
250 år]. Helsinki.
- Mattila, H.E.S. (2002). *Vertaileva oikeuslingvistiikka*
[Komparativ rättslingvistik]. Helsinki.
- Mattila, H.E.S. (2006). *Comparative Legal Linguistics*.
Aldershot.
- Nordman, L. (2009). *Lagöversättning som process och
produkt*. Helsingfors. [även i fulltext på webben]
- SLAF (2004) = Bruun, H., A-M. Malmsten & S.
Palmgren (red.), *Svenskt lagspråk i Finland*. 4 uppl.
Helsingfors. [5 uppl. aviserad till 2009/2010]

Tack för ert intresse!

Frågor?

Reflektioner?

Instämmanden?

Invändningar?